

Підсумовуючи вищезазначене, потрібно сказати, що цілісне формування екологічної культури (єдності екосвідомості й екоповедінки), як результату екологічної освіти, можливе лише тоді, коли вчитель використовує можливості не лише уроків, а й позакласної роботи.

Висновки. Сьогодні недостатньо усвідомлювати причетність людини до забруднення довкілля, передусім необхідно діяти! Водночас вчитель обов'язково повинен вміти спонукати до природоохоронної діяльності своїх вихованців, словом і ділом. Отже, саме єдність екологічної свідомості і поведінки є індикатором сформованої екологічної культури особистості. Крім того, процес формування екологічної культури можливий тоді, коли він буде цілеспрямований, організований, а педагог чітко уявлятиме якими саме засобами виховання треба впливати на структурні компоненти екологічної культури учня.

Отже формування екологічної культури учнів не стихійний і не мимовільний процес, а цілеспрямована, організована, педагогічно керована діяльність за спеціально створених методичних умов.

Тому в наш час особливо актуальною стає проблема екологічної освіти, а формування екологічної культури стає життєвою потребою сучасності та майбутнього. Отже значне місце у вихованні потрібно приділяти закладанню основ екологічної культури та свідомості учнів, норм екологічної поведінки

Список використаних джерел

1. Бондаренко О.В. Зміст, форми й методи профорієнтаційної роботи в умовах профільної школи / О.В. Бондаренко // Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. праць / гол. ред. З.П. Бакум. – Вип. 43. – Кривий Ріг : ДВНЗ «КНУ», 2014. – С. 129–132.
2. Бондаренко О.В. Проблема становлення краєзнавчого принципу та краєзнавства у працях учених / О.В. Бондаренко // Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. праць / гол. ред. В.К. Буряк. – Вип. 11. – Кривий Ріг : КДПУ, 2005. – С. 183–191.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / Семен Устимович Гончаренко. – Київ: Либідь, 1997. – 376 с.
4. Концепція екологічної освіти України // Інформ. зб. МОНУ. – Київ, 2002. – № 7. – С. 3–23.
5. Крисаченко В.С. Екологія. Культура. Політика: Концептуальні засади сучасного розвитку / В.С. Крисаченко, М.І. Хилько. – К.: Знання, 2001. – 597 с.
6. Мамешина О.С. Екологічні ігри як метод екопедагогіки / О.С. Мамешина // Вересень. – 1998. – № 2. – С. 61–63.

УДК 374.2

Тимошенко Тетяна Миколаївна, магістр спеціальності “Початкова освіта” Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Науковий керівник: **Колишкіна А. П.** – канд. пед. наук, ст. викладач Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті теоретично обґрунтовано проблему професійної готовності майбутнього вчителя початкової школи до екологічного виховання учнів. Дослідження зазначеної проблеми дало можливість розкрити: сутність професійної готовності як закономірного результату спеціальної підготовки, самовизначення, освіти, самоосвіти,

виховання та самовиховання, що регулює діяльність та забезпечує її ефективність; основні підходи до підготовки майбутнього учителя до екологічного виховання; визначення дефініції «готовність до екологічного виховання».

Ключові слова: майбутні вчителі, професійна підготовка, професійна готовність, екологічне виховання.

Summary. *The article theoretically substantiates the problem of professional readiness of future elementary school teacher for ecological education of students. The study of this problem made it possible to reveal: the essence of professional readiness as a natural result of special training, self-determination, education, self-education, education and self-education, which regulates the activity and ensures its effectiveness; basic approaches to preparing the future teacher for environmental education; defining the definition of "readiness for environmental education".*

Key words: future teachers, vocational training, vocational readiness, environmental education.

Сучасна Україна переживає складний період радикальних перетворень у галузі освіти, намагаючись вийти на рівень світових стандартів. Стратегія співпраці України з Європейським Союзом передбачає поступове впровадження європейських норм і освітніх стандартів, інтеграцію національної системи вищої освіти в Європейський освітній простір для підготовки професійно-компетентних фахівців. Українські вищі педагогічні заклади освіти мають значний досвід професійної підготовки майбутніх фахівців початкової школи, однак зміни у змісті початкової освіти значною мірою вплинули на характер професійної підготовки вчителів початкової школи.

Аналіз літератури з педагогіки, психології, теорії та методики навчання в початковій школі засвідчив, що проблема формування готовності майбутніх учителів початкових класів до педагогічної діяльності не піддавалася спеціальному дослідженню.

Екологічна підготовка майбутнього вчителя розглядалася С. Алексєєвим, О. Бідою, Г. Ковальчук, Н. Назаровою, Г. Пустовітом, О. Сластьоніною, С. Совгірою, Г. Тарасенко та ін. Проблема екологічної освіти в педагогічній теорії та практиці роботи шкіл України знайшла відображення в дослідженні І. Костицької. Окремі аспекти вдосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя до педагогічної діяльності, зокрема аналіз перспектив підвищення рівня його психолого-педагогічної компетентності, розкрито в роботах І. Богданової, А. Капської, І. Кобиляцького, З. Курлянд, М. Сметанського, Л. Чайки та ін.

Явище готовності становить предмет вивчення як педагогів, так і психологів. Перші акцентують увагу на виявленні факторів і умов, дидактичних та виховних засобів, що дають змогу керувати становленням і розвитком готовності. Психологи орієнтуються на встановленні характеру зв'язків і залежностей між станом готовності та ефективністю діяльності. У тлумачному словнику В. Даля поняття «готовність» трактується як «стан або властивість готового». У психологічному словнику готовність до дії визначається як стан мобілізації усіх психофізіологічних систем людини, що забезпечують ефективність виконання певних дій [2].

У «Енциклопедії освіти» готовність до діяльності розглядається як стан мобілізації психологічних та психофізіологічних систем людини, які забезпечують виконання певної діяльності [4].

З метою визначення сутності поняття «професійна готовність» звернемося до педагогічного енциклопедичного словника, у якому зазначено, що дана дефініція означає «сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей, трудового досвіду і норм поведінки, що забезпечують можливість успішної роботи з певної професії; процес повідомлення учням відповідних знань й умінь» [2].

На наш погляд, підготовка до екологічного виховання як складне особистісне утворення формується станом внутрішнього світу особистості – емоційно-чуттєвою, інтелектуальною, вольовою сферами й виражається у відповідних уміннях і навичках. Для розв'язання задач сучасного етапу розвитку екологічного виховання А. Захлебний, Н. Пустовіт у структурі його змісту виділяють наступні компоненти: пізнавальний, нормативний, ціннісний і діяльнісний. Крім того, А. Захлебний, Е. Дзятковська розділяють ціннісний компонент на ціннісний і емоційно-естетичний, що зумовлено значною роллю емоційно-естетичних переживань у розвитку особистості [3].

Наведений набір компонентів підготовки майбутнього вчителя до екологічного виховання учнів, на нашу думку, достатній і необхідний під час організації професійної підготовки студентів, але недосконалий для підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Як зазначає В. Радул, зміст, структура готовності до діяльності обумовлені її особливостями, водночас, вона визначає основні компоненти, які утворюють структуру педагогічної діяльності: знання потреб, тенденцій суспільного розвитку, основних вимог до людини, що визначає характер та зміст педагогічної діяльності, її цілі, завдання; різноманітні наукові знання, навички та вміння, основи досвіду, нагромадженого людством; педагогічні знання, виховний досвід, майстерність, інтуїція; високий рівень культури [5].

У свою чергу Г. Цибулько компонентами й водночас критеріями готовності вчителя до педагогічної діяльності визначає:

- психологічну готовність (розуміння необхідності вирішення проблеми, потреба у самовдосконаленні, установка на активність),
- науково-теоретичну готовність (знання),
- практичну готовність (гностичні, проєктувальні, конструктивні, організаторські, комунікативні уміння),
- психофізіологічну готовність — сформованість особистісних якостей педагога, професійно важливих для вирішення завдань.

У контексті останнього, підготовку майбутніх учителів до екологічної освіти й виховання учнів Т. Нінова характеризує як процес, орієнтований на формування екологічно-культурної особистості вчителя, який розуміє цілі та функції такого виду професійної діяльності, володіє технологіями, прийомами планування й управління, операційною структурою діяльності за рахунок інтеграції загальнонаукових, психолого-педагогічних, екологічних, фахово-екологічних та методичних знань, умінь і навичок [1].

Визначаючи структуру готовності вчителя початкових класів до екологічного виховання школярів, на нашу думку, доцільно виділити два основних блоки готовності: особистісна готовність та педагогічна готовність.

Визначення першого блоку, особистісної готовності, обумовлено тим, що виховна діяльність є «особистісним процесом педагога», оскільки відображає його мотиви, ідеали, установки та професійні можливості [5].

Отже, будь-яка діяльність потребує від людини індивідуальних психологічних якостей, що слугують передумовами її успіху. Тому суттєве педагогічне значення у процесі формування екологічної культури учня, за нашим висновком, має культура ставлення до природи самого вчителя, насамперед, як організатора природоохоронної роботи учнів у довкіллі, оскільки молодші школярі завжди відчують, чи займається вчитель справами «від душі», чи тому, що це його обов'язок [5].

Таким чином, перший блок у структурі професійної готовності майбутнього вчителя початкових класів до екологічного виховання (особистісна готовність) відображає особливості ставлення та характер діяльності вчителя стосовно природи, певною мірою визначає зацікавленість педагога в діяльності з екологічного виховання у школі, її характер.

Для виконання визначених сьогодні завдань екологічної освіти та виховання вчитель, окрім глибокого переконання в необхідності екологічного виховання школярів, має володіти як екологічними, так і загальними й спеціальними педагогічними знаннями, вміннями й навичками, на основі яких він формуватиме відповідні екологічні знання та вміння, цінності, мотиви діяльності учнів. Тому другий блок має відображати професійні якості педагога (знання, вміння, мотиви діяльності, майстерність тощо), необхідні для створення умов, сприятливих для формування екологічної культури учнів початкової школи.

Отже, готовність учителя початкових класів до екологічного виховання учнів початкової школи, визначаємо як єдність двох взаємопов'язаних складових – особистісної та педагогічної готовності майбутнього фахівця.

Педагогічна готовність майбутнього вчителя до екологічного виховання учнів передбачає наявність системи спеціальних психолого-педагогічних знань, умінь та навичок, які дають змогу ефективно організовувати виховні заходи екологічного змісту у школі, та внутрішню налаштованість на необхідність їх здійснення. У значній мірі це визначається рівнем сформованості попередньо виділених складових особистісної готовності.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури визначено наступні критерії та показники педагогічної готовності вчителя до екологічного виховання учнів початкової школи:

I. Змістовий компонент передбачає: усвідомлення мети, завдань екологічного виховання; знання засобів досягнення мети екологічного виховання (сформованість об'єктивної оцінки можливостей різних форм навчально-виховного процесу, методів, засобів у формуванні екологічної культури школярів); знання вікових особливостей сприйняття природи учнями початкових класів; володіння технологіями виховного впливу на учнів.

II. Мотиваційний компонент базується на позитивному ставленні майбутнього вчителя до організації та здійснення екологічної освіти й виховання молодших школярів і передбачає: переконаність у необхідності вирішення завдань екологічного виховання учнів; усвідомлення соціальної значущості праці педагога у вирішенні проблем довкілля; позитивне ставлення та інтерес до вирішення завдань екологічної освіти й виховання; професійну відповідальність за формування екологічної культури підростаючого покоління.

III. Операційний компонент, передбачає володіння уміннями й навичками організації екологічного виховання у початковій школі, певною мірою характеризує послідовність дій педагога в галузі екологічного виховання школярів. Він є визначальним у розробці ефективних напрямів підготовки вчителя.

Відповідно до мети і завдань дослідження, на основі опрацьованих психолого-педагогічних праць, охарактеризовано сутність та структуру професійної готовності вчителя початкових класів до екологічного виховання учнів.

Так професійну готовність визначено як єдність двох взаємопов'язаних складових – особистісної та педагогічної готовності. Під особистісною готовністю майбутнього вчителя до екологічного виховання учнів початкових класів розуміємо цілісне особистісне утворення, що характеризується певним рівнем оволодіння екологічними знаннями, сформованим мотиваційно-ціннісним ставленням до навколишнього середовища і людей та активною життєвою позицією у питаннях вирішення екологічних проблем сьогодення.

Складовими особистісної готовності визначено когнітивний, мотиваційно-ціннісний та діяльнісний компоненти. Педагогічна готовність розглядається як система спеціальних психолого-педагогічних знань, умінь та навичок, які дають змогу вчителю ефективно організовувати у школі виховні заходи екологічного змісту, та внутрішню налаштованість його на здійснення екологічного виховання учнів. Складовими педагогічної готовності є змістовий, мотиваційний та операційний компоненти.

Список використаних джерел

1. Біда О. А. Підготовка майбутніх учителів до здійснення природознавчої освіти у початковій школі : Теоретико-методичні засади : моногр. / О. А. Біда. – К. : Науковий світ, 2002. – 322 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. / С. У. Гончаренко. – Рівне : Волинські обереги, 2011. – 552 с.
3. Захлебный А. Н. Развитие общего экологического образования в России на современном этапе / А. Н. Захлебный, Э. Н. Дзятковская // Россия в окружающем мире – 2008. Устойчивое развитие: экология, политика, экономика: Аналитический ежегодник / отв. ред. Н. Н. Марфенина, С. А. Степанова. – М. : МНЭПУ, 2008. – 328 с.
4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України : гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
5. Радул В. В. Соціальна зрілість молодого вчителя : моногр. / В. В. Радул. – К. : Вища школа, 1997. – 269с.